This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

GRAD
EREN
470
BUHR

B 1,222,358

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ԿՏԱԿ

ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆՑ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ԾԱԽԻՒՔ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ.

ԹԻՖԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.

1884

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

Pluzean, Maghakia
799
Kensagrutiwn ew ktak...

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ԿՏԱԿ

ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆՑ

39 p.

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ԾԱԽԻՒՔ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ.

2969

ԹԻՖԼԻՍ
ՏՊԱՐԱՆ Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.
1884

Grad
EREN
470
BUHR

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 15-го Мая 1884 г.

Тип. М. Вартанянца и К°. прот. Тройц. церк. д. № 11

Ա.

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սարգիս արքեպիսկոպոսն Ջալալեանց, որ իւր գործունէութեամբն արժանացած է հանրածանօթ դասիլ ՚ի շարս ժիր մշակաց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, ծնեալ է [illegible] (Սղնախ) գաւառի, [illegible] (*) գիւղի մէջ ՚ի Թուին Փրկչի 1810։

[illegible] ծնողքն իւրեանց [illegible] զաւակաց [illegible] յետոյ [illegible] Սարգիսի [illegible] [illegible] եւ [illegible] Աստուծոյ [illegible]։ Բայց [illegible] [illegible] յետոյ [illegible] [illegible] [illegible] պատճառաւ, [illegible] [illegible] [illegible] կ՚[illegible] Աշձգին (Ալեքսանդրապոլ) գաւառի [illegible] գիւղն, ուր [illegible] [illegible] [illegible] հանճարն եւ [illegible] հետաքննութիւնը [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կ՚առնէ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] րեա բոլոր Աստուածաշունչ սուրբ գիրքն ՚ի բերան էր։

(*) Այս գիւղի մէջ օթագայեցաւ քաջ սպարապետն Վարդանն ՚ի գնալն իւր ՚ի մեծ պատերազմն։

նորա իմաստներն հրապարակաւ 'ի լուր ժողովրդոց կ'քարոզէ՝ իբրեւ նշան եւ առհաւատչեայ իւր ապագային քաջաքարոզ վարդապետութեանց։

Այսպէս Հայկական լեզուի եւ կրօնի ուսմանց մէջ ըստ բաւականին յառաջադիմելէն վերջը՝ Սարգիսն իւր տասն եւ եօթը ամրեկան հասակումը վարժարան կ'բանայ Պարնի գիւղի մէջ, ուր կ'ժողովէ երեսունի չափ [illegible] եւ կուսուցանէ նոցա իրենց կրօնն ու մայրենի լեզուն։

Սանահնեցի Առաքել արքեպիսկոպոսն, որոյ վիճակին մէջն էր այս [illegible] գիւղն, [illegible] Սարգսի [illegible] նորին [illegible] կ'[illegible]

[illegible] 1826 [illegible] Ռուսաց [illegible] սրին մէջ [illegible] մեաց ապաստանութենէն փախչելով Պարնի [illegible] եւ նորա [illegible] եւ [illegible] Սարգիսն իւր [illegible] մէջ [illegible] ուսմանցը։

Երբոր Առաքել արքեպիսկոպոսը կ'լսէ Սարգսին [illegible] գալը՝ կ'կանչէ նորան իւր մօտ Սանահին եւ 18 տարեկան հասակին մէջ սարկաւագ կ'ձեռնադրէ եւ այն [illegible] վանքի ներքին եւ արտաքին կառավարութիւնը նորան կ'յանձնէ, [illegible] պաշտօնը Սարգիս կ'շարունակէ մինչեւ [illegible] ց1829 թիւը։

Բարեմիտ սարկաւագիս ուշադրութեան արժանի գործողութիւններէն մէկն է այս միջոցիս Ալամդա-

[illegible] ժամանակ [illegible] վարդա-
[illegible]
[illegible] (երես 586)
այսպէս կ՚գրէ. «Երբոր Ներսէսը (կաթողիկոսը) [illegible]
[illegible]; [illegible] մինչեւ
[illegible], [illegible] եւ էր [illegible]
[illegible]
[illegible],
որ [illegible] էր եւ [illegible]
[illegible]. [illegible], որ [illegible]
[illegible] չլինէր, [illegible]
[illegible] է [illegible]: [illegible]
Սարգիս [illegible] Զալալեանցն է, [illegible]-
ծնայ [illegible] կաթողիկոսութեան եւ [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] չունեցաւ:
[illegible] Զալալեանց [illegible]-
[illegible] Սարգիսը [illegible]
[illegible] եւ [illegible]
[illegible]
[illegible]
եւ [illegible] Սարգիսը
[illegible]
[illegible] 1830 [illegible]-
նայ ձեռնադրեցաւ եւ նոյն միջոցներն [illegible]
վիճակի [illegible] եւ [illegible], [illegible] Տարու-
թիւն [illegible] կարգաւորեցաւ. [illegible]-
[illegible]-
[illegible]-
[illegible], որ [illegible]

վարդապետներին [illegible] գիտնականական պայծառութեամբը և իւր Աստուածաշունչը թարգմանութեամբ մեր ազգայնութեան և [illegible] ապատասարանների մէջն էր գործածը։

Այս ժամանակը կ'զանկանայ Յարութիւն նախկաղածն Ալանա Հեայ վանքը իւր հեղութիւնէն նորոգել և նորանոց շինութեամբ պայծառացնել, ուստի կ'յանձնէ այս գործն Ստեփանոս վարդապետին, որ անխոնջ աշխատասիրութեամբ ամենայն ծանրութիւնները իւր վերայ առնելով մէջ ժամանակէ յետոյ այն որբանոցը մեծապատիւ իւր [illegible] կ'յաջողեցնէ։ Այս աշխատութեանց հետ նաև միւս իւր գործակալութիւնն, որ ստանձնուած էր նորան, հաւատարմութեամբ կ'կատարէր մինչև 1837 թիւը։

Ստեփանոս իւր պաշտօնակատարութեան համար գիւղերը շրջագայելու ժամանակին տեսաւ, որ աղքատ երեխայոց ծաղկէն մեծամեծ հարուածներ կ'ստանան, ուստի Փետերբուրգ երթալ ծաղիկ պատուատուած սովորեցաւ և ժողովրդականոց ծաղկի պատուաստականն օգուտները Հայկազնեանց՝ հաւաքելու երեխաները պատուաստելու և իւր այս Քերովբէանց ծառայութիւնները գրուեց Յովհաննէս կաթողիկոսի ուշադրութեան, և վարձատրեցաւ նորանից 1835 թուին վարդապետական [illegible] լանջական խաչով։

Այս ժամանակներս Սարգիս վարդապետը՝ առաներով Ղազարեանց գիշերօթիկ ժողովրդոց երեխեցուց կրթութեան, նորա հոգեկան պիտոյքը իւր հանգստութեան [illegible] Ղազարեանց և Տէրմանեան որպէս միւսներն կ'շինէ, դպրանոց դաւթար-

[illegible] կ՚ժողովէ, [illegible] նոյն [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Եկեղեցի [illegible] (Նախիջեւան [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] Սարգսի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] եւ նոյն [illegible] [illegible], որ Սարգսի ի՛ր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] կ՚հանգչի:

Այս [illegible] 1841 թուին [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ռուսաստանեան եւ Հայկական [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Այս [illegible] [illegible] [illegible] Սարգսի [illegible]

[illegible]
Ներն եւ մանրամասն [illegible]
[illegible] 1858 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 1858 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
կանաց յայտնի է։ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
գրկուած էր [illegible]
[illegible] եղաւ։
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Նորին Վեհափառութեան [illegible] [illegible] [illegible]
եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
կնքուած ի 15 յունիսի 1848 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Այս մտածմունքն [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
գիր վարդապետն տեսնելով որ ժողովուրդը [illegible]
թեանը կը պակսի այս [illegible] բանը, եւ ջանալով
որ այս [illegible] [illegible] [illegible] է [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
պարէ Կառավարութեանն իմացնել եւ [illegible] [illegible]
ցանկայ [illegible] [illegible]; որոյ [illegible] [illegible]
Կառավարութեան [illegible] [illegible] եւ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

1845 Թուին Աստուածաշնորհ [illegible] Ներ-
սէս Հայաստանեայց [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
միածին. բայց աւաղ, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] մէջ
[illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] որ [illegible]
[illegible] [illegible] մէջ. և [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] և
[illegible] էր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Հայոց [illegible]
[illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] այս [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], որ [illegible] [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] այս [illegible] մէջ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] են.
[illegible] մէջ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ընենք կը զանազան [illegible] [illegible], կողմէ [illegible] Հայոց [illegible] եւ Հայոց [illegible], կը [illegible] Հայոց մտնէք [illegible] [illegible] որ [illegible] Գերմանական [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible] Ղազար կողմէ [illegible] [illegible] թեամբ եւ յորդորանօք պատճառ [illegible] Հայկական [illegible] [illegible], որ յառաջ եկած է [illegible] [illegible] եւ Հայոց [illegible] [illegible] կ՚ընէր, [illegible] [illegible] երեք Հայոց մտնէք [illegible]:

[illegible] Քրիստոնէական [illegible] [illegible] [illegible] Հայոց [illegible], որն որ մեր է, [illegible] [illegible] [illegible] Հայութեան [illegible] նոյն [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] կ՚ընէ [illegible] [illegible] Հայոց մտնէքի [illegible] մեծ եւ փոքր [illegible]:

Եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] եւ [illegible],
[illegible] շարունակ [illegible]
[illegible],
[illegible] ժամանակ [illegible]
[illegible] եւ [illegible]
[illegible]
յառաջադիմութեան մէջ էր ազգային [illegible],
[illegible] իւրեանց
[illegible]
[illegible]
[illegible] կ'շրջի
[illegible] դրամով [illegible]
[illegible] ներքին [illegible]

է. Աստուածաբանութեան [illegible]
[illegible] կ'թողնէ,
[illegible]
[illegible]
[illegible] եւ [illegible]
[illegible] Ներսէս [illegible]
[illegible] հայ-[illegible] եւ [illegible]
[illegible] հանգու-
[illegible]
[illegible] որ [illegible] վարը [illegible]
[illegible] է։ Այս [illegible] հայ-
րապետին կ'ծանուցանէ եւ [illegible] դրամը
[illegible] յօգուտ [illegible] եկեղեցւոյն, որ
[illegible] օրէնքը,
եւ [illegible] ծնծղայիր, որպէս [illegible]
[illegible] ընդ [illegible] յօգուտ եկեղեցւոյն
[illegible]

Սորա [illegible] վարդապետութեան [illegible]
Հայաստանեայց, [illegible]
Թէոդորոսի [illegible]
եւ Հօր, [illegible] Հայկազեանց [illegible]
[illegible]
Վեհափառ Հայաստանեայց [illegible]
[illegible] 1850 [illegible]
[illegible]

[illegible] Վարդապետս [illegible]
միայն լինելի տեղեկութիւն ստանալով [illegible]
կարէ [illegible]
[illegible]
Կ. Պօլիս [illegible] Հայաստանեայց
զՍարգիս [illegible]
[illegible]
Հաւատարիմ Աստուծոյ եւ որբոյ եկեղեցւոյ Հայաստա-
նեայց [illegible]

[illegible]
[illegible] Հայաստանեայց [illegible]
[illegible]
[illegible] Հաւատարիմ [illegible]
կարէ [illegible] Հայաստանեայց [illegible]
[illegible]
կոնդակէն, զոր գրած է ի 1851 ամի, Մայիս 11ին.
Համար 137. [illegible] , որ
ի 28 Մարտի նոյն ամի, Համար 333. [illegible]
[illegible]
[illegible] Կ. Պօլսոյ, [illegible]
[illegible]
[illegible] Կ. Պօլսոյ, որ Հարցանէ [illegible]

արին, որոնց [illegible] չէին [illegible] ի [illegible] մեծայր Հայկեան [illegible] [illegible] [illegible] որ [illegible] չունեին զօր ընդունեալ հաւատարմութեան [illegible] յեղափոխութիւն, [illegible] ի Հինգ վիճակս Ռուսաստանի [illegible] ի Տաճկաստան, որում [illegible] առնել յառաջադիմութեան, բայց Սարգիս [illegible] [illegible]; [illegible] մանաւ մերով առնել զքննութիւն յառաջադիմութեան վիճակին [illegible] Նոյն [illegible] ի [illegible] քեց [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] յառաջադիմութեան [illegible] [illegible] Սարգիս [illegible] [illegible] [illegible] 1855 թուին [illegible] [illegible] [illegible] էջմիածնի [illegible]

Նշանաւոր են երանելի Հայրապետին այն խօսքերը, որ Սարգիսի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ուած, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1855 ամի [illegible] [illegible] [illegible] Հայոց, Սարգիս [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] զԱստուծոյ Սարգիս [illegible] բարի [illegible] [illegible]

օծելոյ, բարեպաշտ՝ որոց ՚ի ձեռնէ յաջողեցան մատենա- [illegible] պատմ. [illegible] Հայոց, [illegible] կան՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] յառ- [illegible]

Այս ժամանակներս Տփխիսու մէջ [illegible] զանազան աղմուկներ եւ խառնակութիւններ [illegible]: Ներսիսեան [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Տփխիսու [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ներսիսեան [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] մէջ [illegible] [illegible] [illegible] ցական ուսումնարանի, իբրեւ զի յառաջադէմ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Հայոց [illegible] [illegible] [illegible] Ներսիսեան [illegible] Ես մեզ [illegible] [illegible]

[illegible] 1855 [illegible]
ամի։» (Տե՛ս Տասնամեայ տեսութիւն Ներքինեան. [illegible]
[illegible] 1862—1864 [illegible]
[illegible]
[illegible] 1856 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ուսումնարանի վերայ եւ կամենալով [illegible] ... կեցաւ։ Այս անբարեխիղճ անձինքն իրենց [illegible]

[illegible] ... ւսանների մէջ Հայկական ազգային գիտութիւնը։

Երրորդ՝ Կովկասեան փոխարքային միջնորդեց եւ

յօգուտ եկեղեցւոյ սուրբ հաւատացելոց Տփխիսու. մեծ Ներսիսեան դպրոցը մեծ եղաւ [illegible] լուսաւորութեան գետակն որ մեծ պտղաբերութիւն ունի այժմ, եւ որոյ վերայ կը ձեռն հոգաբարձուաց դպրոցին գործունէութեանն. [illegible] ջանասիրութեամբ [illegible]։ Այս կենդանի վերայ [illegible] չե-նութեան [illegible] փառաւորեալ [illegible] Երկար [illegible] [illegible] պատճառաւ, [illegible] [illegible] հոգւոյն [illegible] թեանց եւ գործը 'ի գլուխ տարաւ. Այս [illegible] [illegible] քաղաքի մէջ Հայաստանի [illegible] ու-[illegible] [illegible]

Չորրորդ. [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] եկեղեցւոյ [illegible] [illegible] 'ի [illegible] [illegible] Հայոց [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։ [illegible]

Հինգերորդ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Վեցերորդ. Տփխիսու [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ձեռնեց [illegible] եկեղեցւոյ բակը ([illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] եկեղեցւոյ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։

Եօթներորդ. առաւել ձեռնտուութիւն ըրեալ վիճա-կային արքեանց Տփխիսու փոխել հնացեալ շէնքերը վերանորոգեց, եկեղեցւոյ բակը հարթեց եւ ընդարձա-կեց, բակի [illegible] եւ [illegible] շինութիւնները վերցրեց եւ նոյն հին առաջնորդարանին կառոյց նոր 'ի նորոյ այն հոյակապ եւ չքնաղ առաջնորդարանը.

որ այժմ նոյն քաղաքին չքնաղ շինուածքներէն մէկն է։

Այսքան արդիւնաւոր աշխատութիւններէն յետոյ Սարգիսին նախանձախնդիր ոգը պատրաստ էր նաև այս միջոցին այլ և այլ ծառայութիւններ մատուցանելու ազգին, բայց ափսոս՝ որ հանդիպեցաւ դառնագոյն արգելառիթներու։ Վասն զի երբ ամբարձաւ յաթոռ կաթողիկոսութեան Մատթէոս Հայրապետն, նա թէ և քաջ գիտէր Սարգիսի ազգօգուտ ծառայութիւնները, թէ և իւրն իսկ իւր աչօքն տեսած նորա անխոնջ վաստակները, մշակեալ պտղաբեր պտուղները, ենթարկեցաւ ձայնակցութեանը, պաշտօնոյ յառաջադիմութիւնը, բայց հակառակ իւր նախկին համարման և գէթ առ նա ունեցած սիրոյն՝ տեղւոյն ընթեր նայել առ նա դիմելու և թախանձօղութեան ուխտաց նորին։ Սանոյն իսկ Մատթէոսն էր, որ յառաջ կառավարեր զԿառաչոյս լիյոնէ, միւթին մեծամեծ, այլ գաւառ և հաւատարմութեան մեծութեան մեծաւոր իւր առ նա գրած նամականիշը, յորոց միջեն այսօրէն կ'համարիմ դնել այստեղ։

«Պատուականութեան Սարգիս Արքեպիսկոպոսի ամենահնորհական Տեառն Հայաստանեայց ուղղ եկեղեցւոյ խնդրանք ի մեզ։»

«Զեր Հայրապետութեան Սարգսի գրեալ ի 28 յունիվարի նամակն ի 10 Մարտի ընթերցեալ դայն զոր ինչ պատճառ ի ընդդիմութիւն տոմսեց մերոց գըրեալ էր անտեղատեղ բանս, ճանաչել ըստ սահմանի և ուրախ եղէ մեծաւ դոհունակութեամբ սրտի......

«Դուք, արժանապատիւ եղբայր, ի վաղ ժամանակաց հետէ անտի հօգեածանօթ էք մեզ շնորհօք հոգւոյն սրբոյ, համբաւ գործոց, և ամենայն ևս ազգասէր ընտրութեան Ձերոյ ի քաղում ամաց

Հնոտ [illegible] Հայերէն [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
եւ [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

«[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Զեր զայս [illegible] ի [illegible] [illegible] ի [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
զի ի [illegible] [illegible] [illegible] Զեր [illegible] [illegible] եւ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
եւ դրագմագոյնն փոխանակ ստկաւուն, [illegible] [illegible]
յեցաք նորա ի վերայ [illegible] [illegible] [illegible] ի 1859
ամի, Մարտի 15. յՕրթագիւղ Մատթէոս կաթողիկոս:

Մատթէոս կաթողիկոսն [illegible] [illegible] [illegible]
կանոնով Սարգսի մեծաշուք վարդապետի [illegible] եւ
կայացուց զնա, [illegible] [illegible] Աստուածային
առաջին աստիճանի չքանչանին, [illegible] [illegible] [illegible]
զարգացման [illegible] [illegible] [illegible] Հայաս-
տանին Ներսէսի, կ'[illegible] նորա [illegible] ծառայու-
թիւններն ազգին: Զկնեալ Սարգիսը, վասն զի

չունէր անկենդանութիւն եւ տիրապէս աշխարհէս իւր վաստակոց փոխարինութիւն ստանալ, այլ ձկտէր յաւէտ կալել իւր պսակաւորութեան։

[illegible] համար բանիւն եւ [illegible] չհամարի, [illegible] նորա [illegible] կարեգարդութիւններն [illegible] որոյ [illegible] [illegible] [illegible] րոց [illegible] [illegible] [illegible] ւով զգեստ հագած, եւ ընդ նորին ծանօթանալն Աստուածաբանութեան, հայեցողութեան մէջ նոքա գըրոց միութեան հետ եւ [illegible] բարձրանալ [illegible] [illegible] անձինքներ [illegible] Այս շնորհութեան համար [illegible] պատրաստ էր եւ ծախքն ապահոված իւր հարուստ եւ [illegible] բարեկամաց շնորհիւ, [illegible] է, որ երբ այս մանրն [illegible] կաթողիկոսին եւ [illegible], [illegible] չ'ընդունի։

ԺԳ. [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] այս [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible]

եւ պատրաստակամ պաշտպանը եկեղեցւոյն։ Կիլիկեան Սարգիս կաթողիկոսն եւ Լեւոնի կուսակից եպիսկոպոսին, որ արձակել էին ստորագրութեան պատգամներ, բայց նա չէ ընդունեցեր նորա հաղորդակցութիւնը եւ վերադարձ մնալ իւր ազգայնոյն մէջ։

Գ. Սսայ եպիսկոպոսը շատ պաշտպան մէկն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծոցը, գիտնալով միայն, ընդունելութիւնը աւարտելով կերպարանափոխ, որով շատերը յարահաստատեալ վերադարձան իրենց երկրին կ'գաւառային. բայց Սարգիս կաթողիկոսի միաբանութեան Տէրութիւնը փախեց այս երկրէն եւ ժամանակը կարճեցուց երկու կամ երեք տարիներ։

Դ. Միջնադարեան փախստականներ Կիլիկեան եւ այլոց Երուսաղեմի եկեղեցական յաջորդներու կայսրութեան յօգուտ եկեղեցւոյ զարմանել տալու, որ Հայերը միասին հաղորդ մնացին աւելի ազատութեան մէջ, եւ զոր Սարգիս կաթողիկոսի աշխատանքները, արդէն տեսած էին։

Այն միջոցները Ներսէսեան ուսումնարանի նոր հոգաբարձուները կ'ուզէին մի կանոն դնել, որուն մէջ Աղաւնատան երեւոյթը ըստ անկեղծ կարծեաց կ'տեսնուէր եւ ուսումնարանի կառավարութիւնը բոլոր մասնաւոր ձեռքէ կ'անցնէր հոգաբարձուաց ձեռքը։ Սոյն Ներսէսեան որ գլխաւոր պատասխանատուն է ուսումնարանի բարեկարգութեան, հոգւոյ կենդանի ամենայն երեւոյթ եւ ձայնի եւ խորհրդ միջոց 'ի հոգաբարձուաց։ Սարգիս սրբազանը նայելով 'ի հանգամանս ժամանակին, անհնարին կարգաւ այս կանոնադրութեանը։ Եւ հոգաբարձուաց յանձնելով որ նա իւր համաձայն մէջ հաստատուն կենայ եւ իրենց համա-

[illegible] չէ [illegible], առաւելն ևս [illegible] կամա-
[illegible] զՍարգիս եպիսկոպոսն առաջնորդութենէ փո-
խել առայժմ [illegible], որպէս զի իւրեանց կամացն և
հաճոյս 'ի գործ դնել։

Արտաքս կաթողիկոսն՝ որ մի [illegible] չէր
[illegible] Սարգսի եպիսկոպոսին հրամանագրութիւնը, այ-
[illegible] Էջմիածին և [illegible] Ռամ-
[illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]։

Սարգիս եպիսկոպոսը [illegible] Էջմիածին երկու
ամիս և [illegible] իւր [illegible] Սինոդի
մէջ, բայց այստեղ ևս այս քաղաքական հանգամանք չ'[illegible]-
[illegible] իւր գործունէութեան, [illegible] և [illegible]-
[illegible] Կոստանդնուպոլսոյ [illegible] Էջմիածնի [illegible]
[illegible] մէջ [illegible] [illegible] [illegible]. Սի-
նոդի [illegible] համաձայն և յարգանօք, երբ կա-
թողիկոսը [illegible] [illegible] 'ի Տփխիս, որ նոր հայա-
կան Էջմիածնական մի [illegible] [illegible],
և այն [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և Սար-
գսի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] մի յար-
[illegible] [illegible] և [illegible] մի [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] 138 [illegible] [illegible], որ [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Սար-
գիս [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] Սարգսին իւր [illegible] [illegible]
[illegible] և [illegible]։

Այսպէս Սարգիս եպիսկոպոսը [illegible] որ այն-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] և [illegible] իւր [illegible] [illegible]

[illegible] թեամբ կ՚խնդրէ, որ Սանահնի [illegible] Սա-
նահնի [illegible] [illegible]
[illegible] Այս [illegible] տարի կաթողիկոսի տեղակալութեան [illegible]. Այս [illegible] հայր [illegible]

[illegible] եւ [illegible]։ Այլ եւ [illegible]
[illegible] 18 [illegible] եւ [illegible]
[illegible] հողերն, [illegible]
[illegible]
[illegible] եւ [illegible]
[illegible]
[illegible] պաշտօնին, եւ [illegible]
[illegible]։

Սարգիս եպիսկոպոսը բաւական ժամանակ կենալ ի Պօլիս եւ [illegible] համայնքայիններէն շատ սիրալիր ընդունելութիւններ գտնելէն յետոյ կերթայ յերուսաղէմ եւ [illegible] եւ այնտեղի հայերի, [illegible], հետ ծանօթութիւն [illegible] եւ [illegible] եւ համակրութիւնը վայելելէն յետոյ [illegible] ի Պօլիս եւ անտի իւր [illegible]։

Սարգիս եպիսկոպոսը իւր հաւատարիմ եւ [illegible] հանար [illegible] ի [illegible] [illegible] շէնշանով եւ [illegible] շէնշանով։

Սարգիս եպիսկոպոսը [illegible] յետոյ [illegible] իւր [illegible], եւ [illegible] եւ [illegible], [illegible] եւ [illegible] «Դ» [illegible] Ռուսաց Աղեքսանդր Բ. եւ ի [illegible] Հայոց [illegible] Գէորգայ Դ.

[illegible] Ռուսաց [illegible] Սուրբին [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Հայկազն [illegible] [illegible], Ղազարապատ և [illegible] [illegible], աշակերտաց: [illegible] [illegible] յանուն ամուր, յորժամ բանք [illegible] [illegible] Թագաւորին: 'ի Թուին 1872 և 'ի Հայոց ՌՅԻԱ:

Եւ [illegible] և [illegible] կ'կար- դացանէ և [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] և [illegible]: Սարգիս [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] կ'[illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (մանկանց) կ'[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] կ'[illegible] Գանձակեցւոյ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Նորա [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible], [illegible] և [illegible]

ժողովրդոց անհնարին միացման համար: Տաճկական կառա-
վարութեան, կ'ընդունէր խոստովանելով, որ Հայաստանայ
ազգայնոյն, աղօթէ եւ կենաց ազատագրութեան
սրբազանէ, աղօթէ, նախկին Զէյթունցւոց յօժար, որ
իւրենց ազգայնոյն հրաժարականն է, որովհետեւ կ'ընդունի
ձեռն, զգայնութիւնն, որ նորա խնդիր տեսակէտով Թու-
ղու, եւ զԱնգղիա խորհրդարանն եւս, կ'Հռովմէական չ'Թու-
ղուլ զնորին, որք եւ անձնատուբ, այլ շարունակ էին
ազգայնոյն Ազգայնական, այս շարժման Եղաց Ամբողջ
եւ անկողմնակալ միջոցաւ կ'պատասխանէ, նորա զօրու-
թեան եւ զօրութեան համաձայնութեան, Թէ, այլ եւս
կենդանի եւ ազատութիւն մեծ զօրութեան զայս, այսպ
ատէն, եւ կայ յոյժ համբերել զնոյն, հաւատութեան եւ-
կեղեցւոյ Աստուածաշնչի Աստուծոյ.

Ցանգառ իւր Յիսուս զօրութեան մէջ Տաճկաստա-
նի կառավարութեան այսու ազատութեան տէր մեր-
ձին ազգայնոց Հանդերձ յաւէտ կ'ընդգրկէ:

Ի մեծակայեն կառավարութեան Հայոց Կ. Պոլսոյ
եւ Իւնէրէլի ի 29 Հոկտեմբերի 1876 ամի, № 35,
ի Տաճկաց.

Բռնութեան ազգայնութեան, խնդրի Տաճկաց մեր
կառավարութեան իմ ազգայնոցն արդեամբ եւ զօրա-
ւորութեան կենդանի Հայաստանի կողմն եւ մեր մի-
ջոցաւ եւ յառաջադէմ զօրութեան յառաջադիմութեան
եւ վերածելով ի բարեկարգութիւն, յաւելի նաեւ զՀայ-
Հայկական զօրութեան զօրութիւն, որով եւ բազմա-
թիւ զանձանց եւ զանազան զօրութիւն, որպէս
հանդերձ ձեռնարկելոյ զօրութեան ի վերջնութիւն հարկի.
մեր ազգայ մտացի կայէ կառավարել ի մերոց մեծի
յաւելեալ զօրութեան կ'Հռովմէական ազգայն, զայս

[illegible]

Ղազար ապա քաջ [illegible]

[illegible] դնելոյ։ [illegible]

[illegible] ահեղւոյս վասն ընդունելոյ զհիւրս։ Արդ [illegible]

[illegible]

[illegible] 1877 [illegible] … [illegible] ու [illegible] թեան [illegible] չէն [illegible] [illegible] ն [illegible] ։ [illegible] որպէս եւ [illegible] թեան [illegible]։

[illegible] երկարատեւ հիւանդութենէն եւ փոխեցաւ յաւ-տեացս ՚ի կեանս յաւիտենից ՚ի 16 Հոկտեմբերի 1879 ամի, ՚ի հասակի եօթանասուն ամաց, թողնելով շատ երախտագէտ սրտեր սգոյ եւ տրտմութեան մէջ եւ թաղուեցաւ Տփխիսոյ վանաց մայր եկեղեցւոյ բակումը, յարեւելեան կողմն եկեղեցւոյն, նոյն իսկ գետնի մէջ, զոր ինքն հանգուցեալն աշխատութեամբ իւրով աւելացրեց Կուր գետի կողմից՝ նախկին բակի փոքրութեան պատճառաւ:

Եւ այսպէս կեցցէ Տէր [illegible] որբանոցաց [illegible] ամենապատուականութեանը, որ իւր անունն եւ անձն բարերարական էր ընծայած էր ի ծառայութիւն որբոց եկեղեցւոյ Հայոց [illegible] եւ [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] Հանգուցեալ [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ծառայել [illegible] Հայոց եւ եկեղեցւոյ, Նոյնպէս կամեցաւ այլ իւր ծառայութիւն [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] իւր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] իւր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Հայոց [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Հայոց։

Մաղաքիա վարժապետ Պղուղեան։

[illegible]

ԿՏԱԿ

[illegible] 1810 [illegible]

[illegible]

բէկեանց, եւ ազգականին իմոյ Մկրտչայ [illegible]

Զմռնիանց, զի ի միասին ընդ ուղեգրին իմոյ Նիկո-

ղայոսի Տէր-Յակոբեանց զկնի մահուան իմոյ առաքեասցեն զիսկական կտակագիրս այս ընդ նմին եւ զմուրհակագիրն դրամոց ի Ճեմարանն Լազարեանց արեւելեան լեզուաց՝ որ 'ի Մոսկով, առ ի պահպանել զայն ի գանձարանի Ճեմարանին, իսկ զօրինակս նորին առաքեասցեն 'ի քաղաքս կամ ի վանորայս, ուրանօր կտակուցանելոց են ուսումնարանքս այսոքիկ։ Գ. Խնամատարութիւն վասն ամբողջութեան դրամագլխոյն եւ պահպանութեան նորա, [illegible] տոկոսեացն պատկանի կառավարութեան յիշեալ Ճեմարանին, որ պարտի զդրամագլուխն թողուլ անշարժ ի յիշեալ Պրիկազն Տփխիսոյ կամ [illegible] Մոսկուայի Հար[illegible] բանկ եւ Հինգամեայ ժամանակաւ [illegible] [illegible] ըստ [illegible] Հաշուել [illegible] դրամագլուխն [illegible] [illegible] տոկոսեացն [illegible] միջոցին [illegible]։ Եթէ [illegible] Հինգամեայ ժամանակին [illegible] [illegible] [illegible]՝ Հարկ է [illegible] [illegible] Հասցէ [illegible] [illegible] է [illegible] միջոցի [illegible] եւ [illegible] Հասցէ [illegible] 'ի [illegible] եւ ամբողջութեան [illegible] [illegible] իսկ 'ի նմանէ [illegible] [illegible] [illegible] վասն [illegible] եւ [illegible] կաթութեան [illegible]։ Դ. Կառավարութիւն Լազարեանց Ճեմարանին պարտ է ունել միշտ [illegible] յառաջադիմութեան [illegible] վասն [illegible] [illegible] [illegible] 'ի վերայ [illegible] գումարին, Հոգալ զի անվտանգ եւ անկորուստ մնասցեն տոկոսիքն, եւ երբեմն երբեմն Հրատարակել 'ի լրագիրս

զդրութենէ դրամագլխոյն եւ զորքանութենէ տոկոս-
եացն վճարելոյ ՚ի դրամագլխոյն, եւ եթէ հարկաւոր
տեսցէ՝ կարէ փոխադրել զդրամն անդր, ուր առաւել
արդիւնաբեր լիցի առումն նորին եւ ապահովութիւն
անկապակցելի։ Ե. ՚Ի լրանալ ժամանակին եւ յաջո-
ղածիլ Աստուծով խորհրդոյ կտակիս, այն է ՚ի հատանել
դրամագլխոյն քսանեւերկու միլիոն ռուբլեաց արծաթոյ
կառավարութիւն Լազարեանց Ճեմարանին թողցէ
զդրամագլուխն անշարժ՝ տալով յիւրաքանչիւր ամի
զպարբերական տոկոսիս եւ բաժանել ՚ի քսան եւ չորս հա-
ւասար մասունս, առցէ զերկու մասն յօգուտ Ճեմա-
րանին Լազարեանց վասն մշտնջենաւոր պահպանելոյ ՚ի
նմա եւ զաստիարակելոյ յանուն իմ զորդեգիրս ՚ի
չքաւոր դասուց ազգիս, առաւելապէս կողմանցն
Կովկասու։ Երկու որդեգրաց որոշի քան հաշուով տա-
րեկան ծախուց նոցին եւ արդեանց, զորս Ճեմարանն
ունի տանել ՚ի բաժին իւր։ Զմի մասն տացէ Ներ-
սիսեան Համալսարանին Մոսկուայի վասն մշտնջե-
նաւոր պահպանութեան եւ դաստիարակութեան ՚ի նմա
յանուն իմ զուսանողս ՚ի Հայոց ազգէ։ Երկու այսոցիկ
ուսանողաց նոյնպէս որոշի ըստ հաշուոյ տարեկան
ծախուց նոցին եւ արդեանց, զորս Համալսարանն
ունի տանել ՚ի բաժին իւր։ Զերկու մասն տացէ
Աթոռոյ սրբոյ Էջմիածնի, վասն հիմնելոյ եւ պահ-
պանելոյ ՚ի միաբանութեան յԱրարատեան նահանգի
յապահով եւ ՚ի յարմարաւոր տեղւոջ զուսումնարան
ժառանգաւորաց։ Զմի մասն տացէ Պատրիարքարա-
նին Կոստանդնուպօլսոյ, վասն հիմնելոյ եւ կառավա-
րելոյ ՚ի վանս սրբոյ Աստուածածնի Արմաշու կամ
յայլ յարմարաւոր տեղւոջ զդպրոց ժառանգաւորաց։

Զերկու մասն տացէ աթոռոյն սրբոյ Երուսաղէմի վասն կանուցանելոյ եւ պահպանելոյ նորա նոյնպէս զուսումնարան ժառանգաւորաց։ Զմի մասն տացէ Հոգեւոր Կոնսիստորիային կամ Առաջնորդին Տփխիսոյ վասն հիմնելոյ եւ կառավարելոյ ի վանս սրբոյ Աստուածածնի Սանահնի ժառանգաւորաց դպրոց։ Զմի մասն տացէ՝ քաղաքական կառավարութեան Տփխիսու, զմի մասն քաղաքական կառավարութեան Երեւանու, զմի մասն Շուշւոյ՝ զմի մասն Նուխւոյ, զմի մասն Ախալցխոյ եւ զմի մասն Ալեքսանդրապօլու, որ հիմնեսցեն եւ կառավարեսցեն շարունակ յանուն իմ զազգային ուսումնարանս վասն կրթութեան մանկանց։ Յայսպիսի ազգային ուսումնարանսն կարեն դաստիարակել անխտիր ամենեքեան սեռանց զանազանութեան ազգի եւ դաւանութեան։ Զերկու մասն տացէ ազգային վարչութեան Հայոց Կոստանդնուպօլսոյ, զմի մասն տացէ ազգային կառավարութեան Հայոց Զմիւռնիոյ, զմի մասն ազգային կառավարութեան Հայոց Կարնոյ՝ զմի մասն ազգային կառավարութեան Վանայ եւ զմի մասն ազգային կառավարութեան Ուլնիոյ որ է Զէյթուն, որ հիմնեսցեն եւ կառավարեսցեն շարունակ յանուն իմ զազգային ուսումնարանս վասն դաստիարակութեան զաւակաց ազգիս Հայոց։ Եւ զմի մասն տացեն Հոգեւոր իշխանութեան Հայոց Նոր-Ջուղայու որ յԻսպահան, վասն հիմնելոյ անդ եւ կառավարելոյ յանուն իմ զազգային ուսումնարան ի դաստիարակութիւն զաւակաց ազգիս Հայոց։ Զ. Իսկ եթէ բաժանումն տոկոսեաց յիւրաքանչիւր ամի ծանր թուեսցի կառավարութեան Ճեմարանին Տեառն Լազարեանց, կարէ միանգամայն եւ եթ յայտնել իւրա-

քանչիւրոց, զի նոքա կարգեսցեն ինքեանց գործակալս եւ 'ի ձեռն նոցա ստասցեն ուղղակի 'ի բանկէն յիւրաքանչիւր ամի զնշանակեալ մասն իւրեանց 'ի տոկոսեաց։ Է. Առաջիկայք ուսմանց, ուղղութիւն եւ նպատակ ուսումնարանաց կառուցելոց յանուն իմ եւ այլ ամենայն ուսումնական բարեկարգութիւնք որոշեսցին ըստ հանգամանաց ժամանակին եւ հարկաւորութեան։ Ը. Հարկ է ուսուցանել հիմնաւորապէս զգրաբառ բուն լեզուն ազգիս Հայոց յուսումնարանս ժառանգաւորաց։ Թ. Զաւարելան հաշիւս իւրեանց ուսումնարանք պարտին անխափան յիւրաքանչիւր ամի գրով հրատարակել 'ի գիտութիւն ազգիս։ Ժ. Իւրաքանչիւր քաղաք կամ վանք ինքն պարտի հոգ տանել, զի ուսումնարանն իւր մնասցէ հաստատուն եւ անխափան, եւ եթէ խափանեսցի մի 'ի նոցանէ, յայնժամ ծայրագոյն Հայրապետն ամենայն Հայոց խորհրդակցութեամբ ընդ Սրբազան պատրիարգացն Հայոց Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ ունի զիրաւունս դարձուցանել զբաժին այնր ուսումնարանի յայլ քաղաք կամ վանք, ուր հարկաւոր գտցէ գոյութիւն ժառանգաւորաց կամ քաղաքական ուսումնարանի վասն ազգիս Հայոց։ ԺԱ. Իւրաքանչիւր ուսումնարան կամ դպրոց՝ կառուցեալ յանուն իմ, պարտի ըստ ներելոյ հանգամանաց եւ արդեանց ընդունել եւ դաստիարակել ձրիաբար զգիշերօթիկ աշակերտս, բանալ զտպարան, հրատարակել զլրագիր, եւ 'ի լոյս ընծայել զգրչաւոր մատեանս նախնեաց։ ԺԲ. 'Ի սմին կտակի յիշեալ քսան եւ հինգ հազար ռուբլի արծաթ դրամն, որպէս 'ի վեր անդր յիշեցաք, զտանի յարքունի Պրիկազն Տփխիսոյ, եւ մուրհակն նորին առ որդե.

գիրն իմ Նիկողայոսն Տէր-Յակոբեանց։ ԺԳ. Եթէ Ճեմարանն Լազարեանց հրաժարեսցի ընդունել եւ կատարել զկտակս զայս, յայնժամ կտակակատարքն իմ կարեն անօրինել եւ յանձնել այլում հաստատութեան եւ ազգային կառավարութեան զկատարումն կտակիս։ ԺԴ. Զկտակս զայս արարի ահաւասիկ ի կատարեալ առողջ դատողութեան եւ յիշողութեան իմով յօժարակամ ընտրողութեամբ եւ իսկական համոզմամբ ի սէր ազգիս Հայոց։ Իսկ կատարումն գրելոյս ի սմին շնորհեսցէ ինքն բարերարն Աստուած, որ աղբիւր է ամենայն բարեաց եւ բարերարութեանց. ամէն։ Ընդ յանձնարարութեամբ Սրբազան Սարգսի Արքեպիսկոպոսի Հասան-Ջալալեանց արտագրեցի զկտակս զայս եւ ստորագրեմ, զի արար նա զայս կտակ յառողջ դատողութեան կամօք եւ ստորագրեաց յիմում ներկայութեան. Մխիթար Հասան-Ջալալեանց։ Զկտակս զայս յօրինեալ գրելի իմով կատարեալ հաւանութեամբ, վասն որոյ ստորագրեմ իմով իսկական ձեռամբ եւ վաւերացուցանեմ իմով կնքով Սարգիս Արքեպիսկոպոս Հայոց Յովհաննիսեան Հասան-Ջալալեանց։

տեղի կնքոյ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ ՏՊԱԳՐՈՂԻ ԿՏԱԿԻՍ։

1. Կտակս այս հաստատեցաւ ի Նահանգական Դատարանէն Տփխիսոյ ի 28-ն Օգոստոսի 1881 ամի եւ յանձնեցաւ կառավարութեան Լազարեանց Ճեմարանի սարեւկեան ընկերաց, որ ի Մոսկով, առ ի

անօրէնութիւն եւ 'ի գործադրութիւն։ Ընդ նմին կառավարիչքն հանգուցելոյ Սարգսի արքեպիսկոպոսի յանձնեցին յիշեալ ճեմարանին եւ զդրամագլուխն 'ի պահպանութիւն եւ յանձնումն նորին տնօրէնաց։ Ըստ վերջին հաշուոյ կառավարութեան Լազարեանց ճեմարանի, տպեալ յԱրձագանգ ամսագրի 1884 ամի, համար 6, դրամագլուխն 'ի բարեմասնէ տնօրինաց գործեալ է առ 1-ն յունուարի 1884 ամի, 32,150 ռուբլի։

2. Ըստ զօրութեան հիմնադրին յօդուածի այսր կտակի կառավարութիւն Լազարեանց ճեմարանի թողլով զդրամագլուխն անշարժ պարտի տոկոսին յիւրաքանչիւր ամի զտարեկան տոկոսն եւ բաժանելով 'ի քսան եւ չորս հաւասար մասունս յանձնել հաստատութեանց, յիշելոց 'ի նմին յօդուածի կտակ հիմնելոյ եւ կառավարելոյ զուսումնարանս. տնկայն տարածաբաշխն կտակին պահանջումն թողեալ է 'ի բաց վերջու մասն յիշեալ 24 մասանց, առանի եւ չերնելի 'ի կտակէս թէ ուր պարտի հասանել այս 2 մասն։ Բայց որովհետեւ ըստ զօրութեան Քաղաքացւոյն հաստատեալ կանոնադրութեան եկեղեցւոյ Հայոց (յօդուած 1015, հատոր XI, մասն I օրինաց) գործք վերաբերեալ եկեղեցականաց Հայոց յառ տնօրինել միայն գտանին 'ի տնօրինականութիւն աթոռոյն սրբոյ Էջմիածնի, ուստի չիցէ նոյն թողեալ զխնամ յօգուտ Աստուածահաճոյ հաստատութեանց. վասն որոյ սոյն երկու մասն, իբրեւ մնացեալք նոյնից կտակիս, պարտին երթալ յօգուտ աթոռոյն սրբոյ Էջմիածնի, որպէս եւ Քարձրագոյն իշխանութիւնն հաստատեաց զայս առաւելութիւն կառավարութեան Սարգսի արքեպիսկոպոսի եւ 'ի ձեռն

Հոգաբարձուի ուսումնական Շրջանին Մոսկուայի յայտնեաց կառավարութեան Լազարեանց Ճեմարանին գրութեամբն իւրով 'ի 21-էն սեպտեմբերի 1882 ամի, համար 11121։

3. 'Ի գրութենէ կառավարութեան Լազարեանց Ճեմարանին [illegible] [illegible] ընդ [illegible]-կալութեամբ Սարգսի արքեպիսկոպոսի [illegible]-Ջալալեանց յայտնի լինի, թէ Ճեմարանին Լազարեանց [illegible] [illegible]-տուութեան Բարձրագոյն իշխանութեան [illegible] զկտակագիրն կտակի Սարգսի արքեպիսկոպոսի, [illegible]-կալ է [illegible] կարգադրութիւն [illegible] 'ի Բարձրագոյն իշխանութենէ [illegible] Ջալալեանց կտա-կագրին Սարգսի արքեպիսկոպոսի 'ի [illegible] [illegible]-[illegible]-թեան նորին [illegible] ժամանակս, որպէս պայմանութիւն [illegible] գումարոյն Մոսկուայ[illegible] [illegible] գումարն Սարգսի արքեպիսկոպոսի եւ զ[illegible] նորին Հետզհետէ [illegible] 'ի [illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] դրամագլուխ եւ տալ 'ի պահպանութիւն Ներսիսեան դպրոցին Մոս-կուայի. գ. [illegible] եւ [illegible] [illegible] Հայ[illegible] կտա-կելոյ գումարոյն Սարգսի եպիսկոպոսի եւ [illegible]-ցին 'ի Ներսիսեան դպրոցին Տփղիսոյ. [illegible] [illegible] [illegible] կտակեալ գումարն Սարգսի եպիսկոպոսի եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] 125 [illegible] [illegible] կառավա-րութիւն Լազարեանց Ճեմարանի, [illegible] [illegible]-[illegible] նորին [illegible] [illegible] 'ի Հայաստանեայց, [illegible] 'ի կտակի, [illegible] [illegible] [illegible] 'ի դպրոցն[illegible] Մոսկուայի [illegible] [illegible] [illegible] նորին [illegible] կամ [illegible], որ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

վարութիւնն ճեմարանի պարտի առնել յիւրաքանչիւր նուագս զգրաւոր տնօրէնութիւն՝ յանձնելով գանձարանին Մոսկուայի ստանալ եւ բարդել զտոկոսս ի վերայ դրամագլխոյն։ ե. Կառավարութիւնն Լազարեանց ճեմարանի պարտաւորի իւրաքանչիւր ամի ի Հաշիւ իւր Հրատարակել ի լրագիրս զգրութենէ դրամագլխոյն եւ զորքանութենէ տոկոսեացն՝ կցելոց ի նա, ի գիտութիւն ազգին։

ղայսոսի Տէր-Յակոբեանց զկնի մահուան իմոյ առաքեսցեն զիսկական կտակագիրս այս ընդ նմին եւ զմուրհակագիրն դրամոց ի ճեմարանն Լազարեանց արեւելեան լեզուաց՝ որ 'ի Մոսկով, առ ի պահպանել զայն ի գանձարանի ճեմարանին, իսկ զօրինակս նորին առաքեսցեն 'ի քաղաքս կամ ի վանօրայս, ուրանօր կառուցանելոց են ուսումնարանքս այսոքիկ։ Գ. Խնամատարութիւն վասն ամբողջութեան դրամագլխոյն եւ պահպանութեան նորա, [illegible] տակաւեացն պատկանի կառավարութեան յիշեալ ճեմարանին, որ պարտի զդրամագլուխն թողուլ անշարժ ի յիշեալ Պրիկազն Տփխիսոյ կամ՝ [illegible] բանկին Մոսկուայի Հար-[illegible] եւ [illegible] ժամանակաւ [illegible] պահելով հաշուել տոկոսագումարն [illegible] ի բոլոր մինչեւ [illegible] միայն զգլխոյն արժանեաց։ Եթէ [illegible] ժամանակին [illegible] [illegible] յիշեալ Հասոյ է յաջորդել [illegible] Հասցէ զդրամագլխոյն յաջողութեան [illegible] է [illegible] միայն [illegible] արժանեաց եւ [illegible] դրամագլխոյն [illegible] եւ ամբողջութեան [illegible] իսկ 'ի նմանէ [illegible] վասն [illegible] եւ [illegible] թութեան [illegible] Դ. Կառավարութիւն Լազարեանց ճեմարանի պարտ է առնել միշտ [illegible] յանձնառութեան [illegible] վասն [illegible] 'ի վերայ մայր գումարին, հսկել զի անվտանգ եւ անկորուստ մնասցեն տոկոսիքն, եւ երբեմն երբեմն հրատարակել 'ի լրագիրս

զգրութիւնէ դրամագլխոյն եւ զորքանութիւնէ տոկոսա-
ցն կցելոց 'ի դրամագլուխն, եւ եթէ հարկաւոր
տեսցէ՝ կարէ փոխադրել զդրամն անդր, ուր առաւել
արդիւնաբեր լիցի աճումն նորին եւ ապահովութիւն
անկապտանելի։ Ե. 'Ի լրանալ ժամանակին եւ վերա-
գործել Աստուծով խորհրդոյ կտակիս, այն է 'ի հատանել
դրամագլխոյն քսանեւերկու միլիոն ռուբլիս արծաթոյ
կատարելութիւն Լազարեանց ճեմարանին Թողլով
զդրամագլուխն անշարժ՝ տոկոսայ իւրաքանչիւր ամի
զպարբերական տոկոսս եւ բաժանեալ 'ի քսան եւ չորս հա-
ւասար մասունս, առցէ զերկու մասն յօգուտ ճեմա-
րանին Լազարեանց վասն մշտնջենաւոր պահպանելոյ 'ի
նմա եւ դաստիարակելոյ յանուն իմ զորդեգիրս 'ի
չքաւոր զաւակաց ազգիս, առաւելապէս կողմանցս
Կովկասու։ Երկու որդեգրաց որոշի ըստ հաշուոյ տա-
րեկան ծախուց նոցին եւ արդեանց, զորս ճեմարանն
ունի տանել 'ի բաժին իւր։ Զմի մասն տացէ Կայ-
սերական Համալսարանին Մոսկուայի վասն մշտնջե-
նաւոր պահպանութեան եւ դաստիարակութեան 'ի նմա
յանուն իմ զուսանողս 'ի Հայոց ազգէ։ Երկուտասնից
ուսանողաց նոյնպէս որոշի ըստ հաշուոյ տարեկան
ծախուց նոցին եւ արդեանց, զորս Համալսարանն
ունի տանել 'ի բաժին իւր։ Զերկու մասն տացէ
աթոռոյն սրբոյ Էջմիածնի, վասն հիմնելոյ եւ պահ-
պանելոյ 'ի մշտակայութեան յԱրարատեան նահանգի
յապահով եւ 'ի յարմարաւոր տեղւոջ զուսումնարան
ժառանգաւորաց։ Զմի մասն տացէ Պատրիարքարա-
նին Կոստանդնուպօլսոյ, վասն հիմնելոյ եւ կատարե-
լոյ 'ի վանս սրբոյ Աստուածածնի Արմաշու կամ
յայլ յարմարաւոր տեղւոջ զդպրոց ժառանգաւորաց։

Զերկու մասն տացէ աթոռոյն սրբոյ Երուսաղէմի ի նմին կառուցանելոյ եւ պահպանելոյ նորին նոյնպէս զուսումնարան ժառանգաւորաց։ Զմի մասն տացէ Հոգեւոր Վեհափառութեան կամ Առաջնորդին Տփխիսոյ վասն հիմնելոյ եւ կառավարելոյ ի վերայ սորա Առանձնակի Ներսէսի ժառանգաւորաց դպրոց։ Զմի մասն տացէ՝ քաղաքական կառավարութեան Տփխիսու, զմի մասն քաղաքական կառավարութեան Երեւանու, զմի մասն Շուշւոյ, զմի մասն Նուխւոյ, զմի մասն Ախալցխայ եւ զմի մասն Աղեքսանդրապօլու, որ հիմնեսցեն եւ կառավարեսցեն շարունակ յանուն իմ ազգային ուսումնարանս վասն կրթութեան մանկանց։ Եւ յատկապէս ազգային ուսումնարանն կարեն դաստիարակել անխտիր ամենեքեան առանց զանազանութեան ազգի եւ դաւանութեան։ Զերկու մասն տացէ ազգային վարչութեան Հայոց Կոստանդնուպօլսոյ, զմի մասն տացէ ազգային կառավարութեան Հայոց Զմիւռնիոյ, զմի մասն ազգային կառավարութեան Հայոց Կարնոյ, զմի մասն ազգային կառավարութեան Վանայ եւ զմի մասն ազգային կառավարութեան Ուլնիոյ որ է Զէյթուն, որ հիմնեսցեն եւ կառավարեսցեն շարունակ յանուն իմ ազգային ուսումնարանս վասն դաստիարակութեան զաւակաց ազգիս Հայոց։ Եւ զմի մասն տացեն Հոգեւոր իշխանութեան Հայոց Նոր-Ջուղայու որ յԻսպահան, վասն հիմնելոյ անդ եւ կառավարելոյ յանուն իմ ազգային ուսումնարան ի դաստիարակութիւն զաւակաց ազգիս Հայոց։ Զ. Իսկ եթէ բաժանումն տոկոսաց յիւրաքանչիւր ամի ծանր թուեսցի կառավարութեան Ճեմարանին Տեարց Լազարեանց, կարէ միանգամայն եւ եթ յայտնել իւրա-

քանչիւրոց, զի նոքա կարգեսցեն ինքեանց գործակալս եւ 'ի ձեռն նոցա ստասցեն ուղղակի 'ի բանկէն յիւրաքանչիւր ամի զնշանակեալ մասն իւրեանց 'ի տոկոսեաց: Է. Առարկայք ուսման, ուսուցչութիւն եւ նպատակ ուսումնարանաց կառուցելոց յանուն իմ եւ այլ ամենայն ուսումնական բարեկարգութիւնք որոշեսցին ըստ հանգամանաց ժամանակին եւ հարկաւորութեան: Ը. Հարկ է ուսուցանել հիմնաւորապէս զգրաբառ բուն լեզուն ազգիս Հայոց յուսումնարանս ժառանգաւորաց: Թ. Զաւարեկան հաշիւս իւրեանց ուսումնարանք պարտին անխափան յիւրաքանչիւր ամի գրով հրատարակել 'ի գիտութիւն ազգիս: Ժ. Իւրաքանչիւր քաղաք կամ վանք ինքն պարտի հոգ տանել, զի ուսումնարանն իւր մնասցէ հաստատուն եւ անխափան, եւ եթէ խափանեսցի մի 'ի նոցանէ, յայնժամ ծայրագոյն Հայրապետն ամենայն Հայոց խորհրդակցութեամբ ընդ Սրբազան պատրիարգացն Հայոց Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպօլսոյ ունի զիրաւունս դարձուցանել զբաժին այնր ուսումնարանի յայլ քաղաք կամ վանք, ուր հարկաւոր գտցէ գոյութիւն ժառանգաւորաց կամ քաղաքական ուսումնարանի վասն ազգիս Հայոց: ԺԱ. Իւրաքանչիւր ուսումնարան կամ դպրոց՝ կառուցեալ յանուն իմ, պարտի ըստ ներելոյ հանգամանաց եւ արդեանց ընդունել եւ դաստիարակել ձրիաբար զգիշերօթիկ աշակերտս, բանալ զտպարան, հրատարակել զլրագիր, եւ 'ի լոյս ընծայել զգրչամատեանս նախնեաց: ԺԲ. 'Ի սմին կտակի յիշեալ քսան եւ հինգ հազար ռուբլի արծաթ դրամն, որպէս 'ի վեր անդր յիշեցաք, գտանի յաքքունի Պրիկազն Տփխիսոյ, եւ մուրհակն նորին առ որդե-

գիրն իմ Նիկողայոսն Տէր-Յակոբեանց։ ԺԳ. Եթէ ճեմարանն Լազարեանց հրաժարեսցի ընդունել եւ կատարել զկտակս զայս, յայնժամ կտակակատարքն իմ կարեն անօրինել եւ յանձնել այլում հաստատութեան եւ ապահով կառավարութեան զկատարումն կտակիս։ ԺԴ. Զկտակս զայս արարի ահաւասիկ 'ի կատարեալ առողջ դատողութեամբ եւ յիշողութեամբ իմով յօժարակամ ընտրողութեամբ եւ իսկական համոզմամբս 'ի սէր ազգիս Հայոց։ Իսկ կատարումն գրելոյս 'ի միշտ շնորհեսցէ ինձ բարերարն Աստուած, որ սիրողն է ամենայն բարեաց եւ բարերարութեանց. ամէն։ Ըստ յանձնարարութեան Սրբազան Մարգսի Արքեպիսկոպոսի Հասան-Ջալալեանց արտագրեցի զկտակս զայս եւ վկայեմ, զի արար նա զայս հաւաք յառողջ դատողութեան իւրում եւ ստորագրեաց յիմում ներկայութեան. Մխիթար Հասան-Ջալալեանց։ Զկտակս զայս յօրինեալ գրեալ իմով կատարեալ հաճութեամբս, վասն որոյ ստորագրեմ իմով իսկական ձեռամբ եւ վաւերացուցանեմ իմով կնքով Մարգսի Արքեպիսկոպոս Հայոց Յովհաննիսեան Հասան-Ջալալեանց։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ ՏՊԱԳՐՈՂԻ ԿՏԱԿԻՍ։

1. Կտակս այս հաստատեցաւ 'ի Նահանգական Դատարանէն Տփխիսոյ 'ի 28-ն Օգոստոսի 1881 ամի եւ յանձնեցաւ կառավարութեան Լազարեանց ճեմարանի արեւելեան լեզուաց, որ 'ի Մոսկով, առ 'ի

տնօրէնութիւն եւ 'ի գործադրութիւն։ Ընդ նմին կտակակատարքն հանգուցելոյ Սարգսի արքեպիսկո-պոսի յանձնեցին յիշեալ ճեմարանին եւ դրամա-գլուխն 'ի պահպանութիւն եւ յաճեցումն նորին տոկոսեօք։ Ըստ վերջին հաշուոյ կառավարութեան Լազարեանց ճեմարանի, տպելոյ յԱրձանագրին ամսա-գրի 1884 ամի, համար 6, դրամագլուխն 'ի բարդ-մանէ տոկոսեացն գործելով է առ 1-ն յունուարի 1884 ամի, 32,150 ռուբլի։

2. Ըստ զօրութեան Հինգերորդ յօդուածոյ այսր կտակի կառավարութիւն Լազարեանց Ճեմարանի թողլով զդրամագլուխն անշարժ պահելով յաւելացուցանէր ամի պատահեալ տոկոսքն եւ բաժա-նելով 'ի չորս եւ չորս հաւասար մասունս յանձնել հաստատութեանց, յիշելոց 'ի նմին յօդուածի վասն հիմնելոյ եւ կառավարելոյ զուսումնարանս. անկայն տոկոսաբերքն կտակին անսահմանելի թողեալ է 'ի լաւագոյն զեր-կու մասն յիշեալ 24 մասանց, ուստի եւ չերեւի 'ի կտակէս թէ ուր պարտի հատանել այն 2 մասն։ Բայց որովհետեւ ըստ զօրութեան Բարձրագոյն հաստատեալ կանոնադրութեան եկեղեցւոյ Հայոց (յօդուած 1015, հատոր XI, մասն I օրինաց) գոյք վիճակաւոր եկեղեցականաց Հայոց յետ մահուան նոցա գան 'ի սեփականութիւն աթոռոյն սրբոյ էջմիածնի, եթէ չիցէ նոցա թողեալ զկտակ յօգուտ Լուսաւորչական հաստատութեանց. վասն որոյ սոյն երկու մասն, իբրեւ մնացեալք առանց կտակելոյ, պարտին երթալ յօգուտ աթոռոյն սրբոյ էջմիածնի, որպէս եւ Բարձրագոյն իշխանութիւնն հաստատեաց զայս ստացորդութիւն կտակակատարաց Սարգսի արքեպիսկոպոսի եւ 'ի ձեռն

Հոգաբարձու ի բուսումնական Ներշանին Մոսկուայի յաջողեաց կառավարութեան Լազարեանց Ճեմարանի գումարն մինչև ի յաւուր 21-էն սեպտեմբերի 1882 ամի հասնի 11121 [illegible]

3. Ի գործադրութենէ կառավարութեան Լազարեանց Ճեմարանի [illegible] ընդ կրթակակարգս Ասիական [illegible] Հայաստան-Զանգեզուրեանց [illegible] թէ Ճեմարանին [illegible] ւորութեան Բարձրագոյն իշխանութեան [illegible] կուակի Ասիական աշխարհագրութեան, [illegible] 'ի Բարձրագոյն իշխանութենէ [illegible] Ասիական [illegible] նորին [illegible] Մոսկուայի: [illegible] Ասիական [illegible] և [illegible] նորին [illegible] 'ի [illegible] Մոսկուայի: [illegible] Ասիական [illegible] 'ի [illegible] Մոսկուայի: [illegible] Ասիական [illegible] 125 ամաց [illegible] Լազարեանց Ճեմարանի, որ [illegible] 'ի [illegible] Մոսկուայի [illegible]

վարութիւնն ճեմարանի պարտի առնել յիւրաքանչիւր նուագս զգրաւոր տնօրէնութիւն՝ յանձնելով գանձարանին Մոսկուայի ստանալ եւ բարդել զտոկոսիս ի վերայ դրամագլխոյն։ ե. Կառավարութիւնն Լազարեանց ճեմարանի պարտաւորի իւրաքանչիւր ամի ի հաշիւ իւր հրատարակել ի լրագիրս զգրութենէ դրամագլխոյն եւ զորքանութենէ տոկոսեացն՝ կցելոց ի նա, ի գիտութիւն ազգին։